

MĚSTO HRANICE

Kostelíček pod lesem Objekt filiálního kostela Narození Panny Marie je všeobecně označován jako Kostelíček, v 19. století se užíval častěji název „Kostelíček pod lesem“ [1]. Jeho počátky jsou poměrně nejasné. Podle místní tradice byl vystavěn již zakladatelem Hranic, rajhradským mnichem Jurikem († 1209), avšak první písemná zmínka o „bílém kostelíku před městem“ pochází z roku 1492. V roce 1595 byl tento kostelík nahrazen rozsáhlejší stavbou, která je zachována dodnes. Jedná se stylově o pozdně gotickou jednodílnou stavbu s polygonálním chórem, sakristie byla přistavěna v roce 1781. Vlivem těžby vápence v nedalekém lomu Skalka docházelo po desetiletí k narušování statiky Kostelíčka, při poslední generální opravě v letech 1987–1988 byla celá budova stažena ocelovým lanem [3].

Matka Boží Hranická Kostelíček byl centrem místního kultu Matky Boží Hranické, tedy posvátné sochy z lipového dřeva vysoké 114 cm, jejíž vznik spadá do druhé poloviny 15. století [2]. Poutě k této soše přetrvaly i příklon Hraničanů k evangelické reformaci, která mariánský kult v katolické podobě odmítala. Největší rozkvět kultu Panny Marie Hranické zažil Kostelíček na kon-

ci 17. a začátku 18. století, nikdy však nedosáhl významu velkých barokních poutních míst na Moravě. Podobu tehdejší zbožnosti nám zachoval ve svém životopise hranický spisovatel Josef H. A. Gallaš. Když se v roce 1756 narodil, porodní bába nesprávně odstříhla pupeční šňůru, takže „vznikl na onom místě velmi bolestný vřed, kterýž se za celých šest neděl zahojiti nechtěl a mou tělesnou sílu tak náramně vysál, že rodičové o mém živobytí pochybovali a mne Rodiče Boží před jejím obrazem (sochou) u Kostelíčka pod lesem zaslíbili, skrze jejížto přímlyvu nejen vřed brzy se zahojil, nýbrž i má tělesná síla tak velmi viditelně přibývala, jakž mi otec vykládal, že se nad tím nemálo podivili.“ V případě nemoci postupovali rodiče stejně: „K užívání lékařství (léků) nebyl jsem mnoho nucený; to ale vím, že mne rodičové k Matičce Boží zaslíbili, a když jsem okřál, voskovou oběť u Kostelíčka pod lesem složil.“ S proměnou barokní zbožnosti na konci 18. století kult Matky Boží Hranické ustupoval, až nakonec zcela vymizel. Posvátná socha bývala umístěna na bočním oltáři v místech, kde se dnes nachází oltář s obrazem sv. Antonína z Padovy [4]. V roce 1953 byla socha přenesena do hranického farního kostela, dnes se nachází v depozitáři Arcibiskupství olomouckého.

Areál Kostelíček je součástí sakrálního areálu, stojícího na úpatí Hluzovského kopce. Kromě Kostelíčka jej tvoří především kaple sv. Antonína z Padovy, objevující se v pramenech poprvé v roce 1658, tehdy už ovšem byla opravována [9]. Už v roce 1786 však byla kaple v rámci josefínských reforem odsvěcena a poté sloužila jako skladiště sířelého prachu. Až roku 1824 byla zásluhou několika hranických měšťanů opravena a vrácena původnímu bohoslužebnému účelu [10]. Za kaplí se kdysi nacházela jeskyně, která sloužila jako obydlí místních poustevníků.

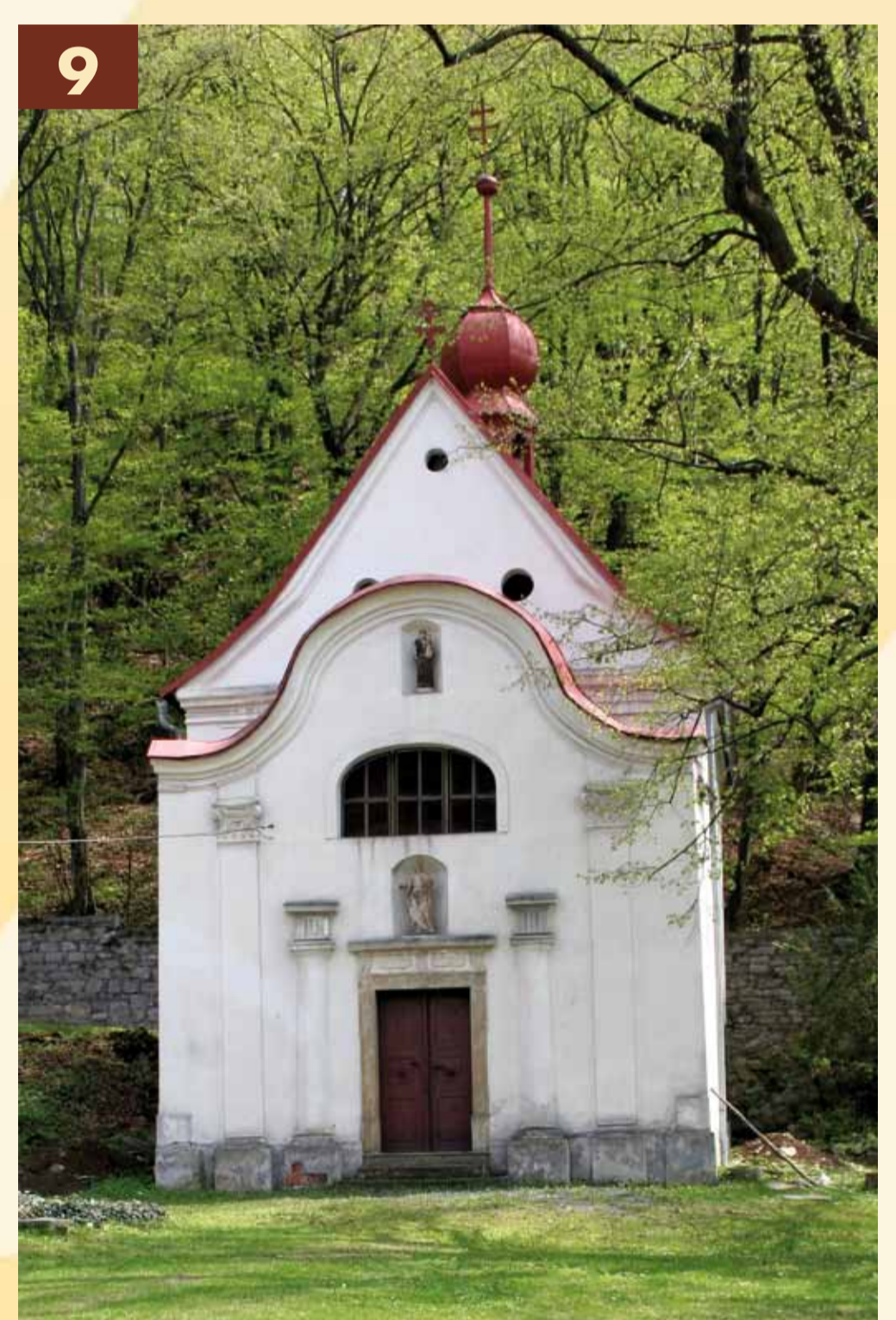
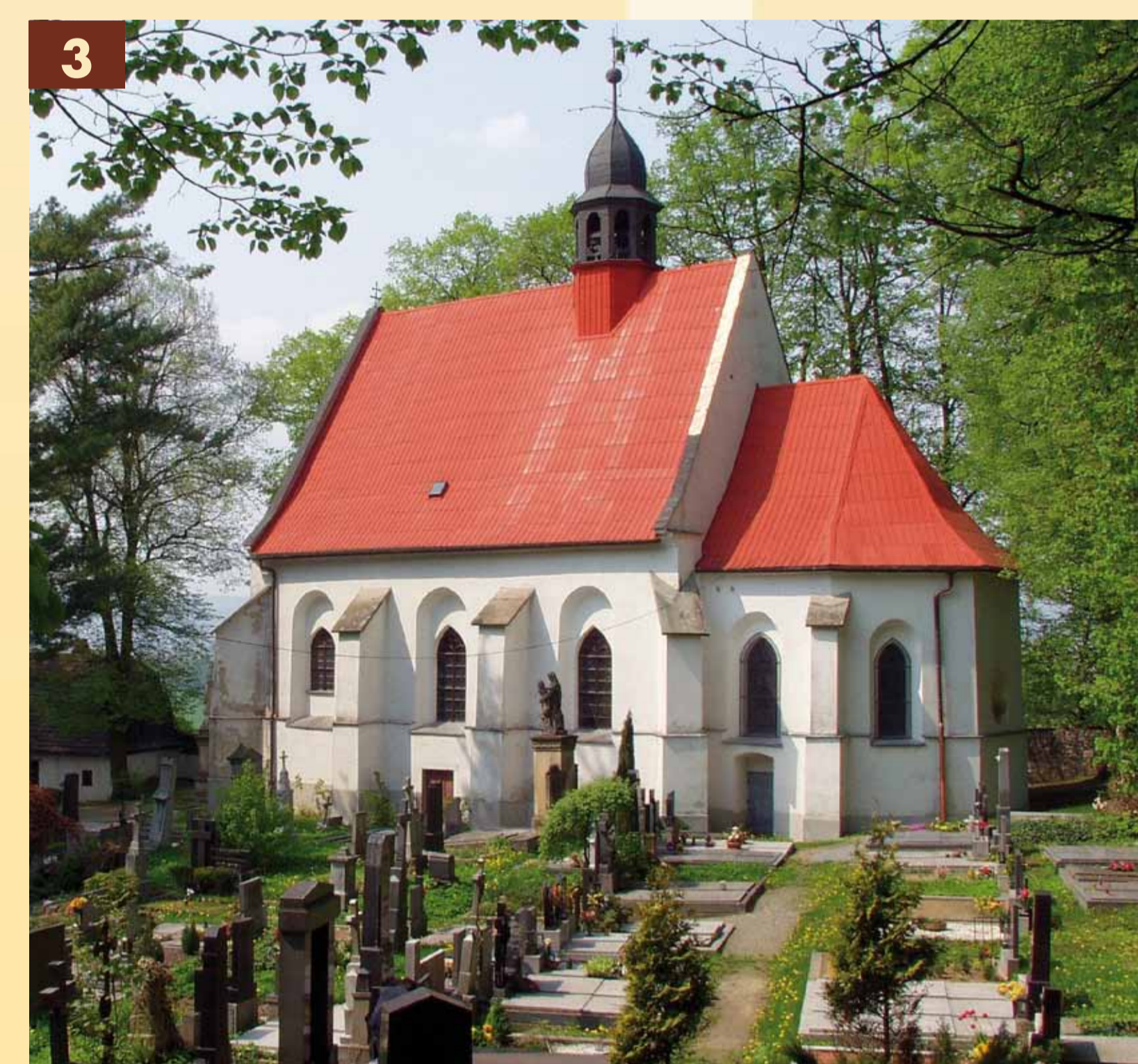
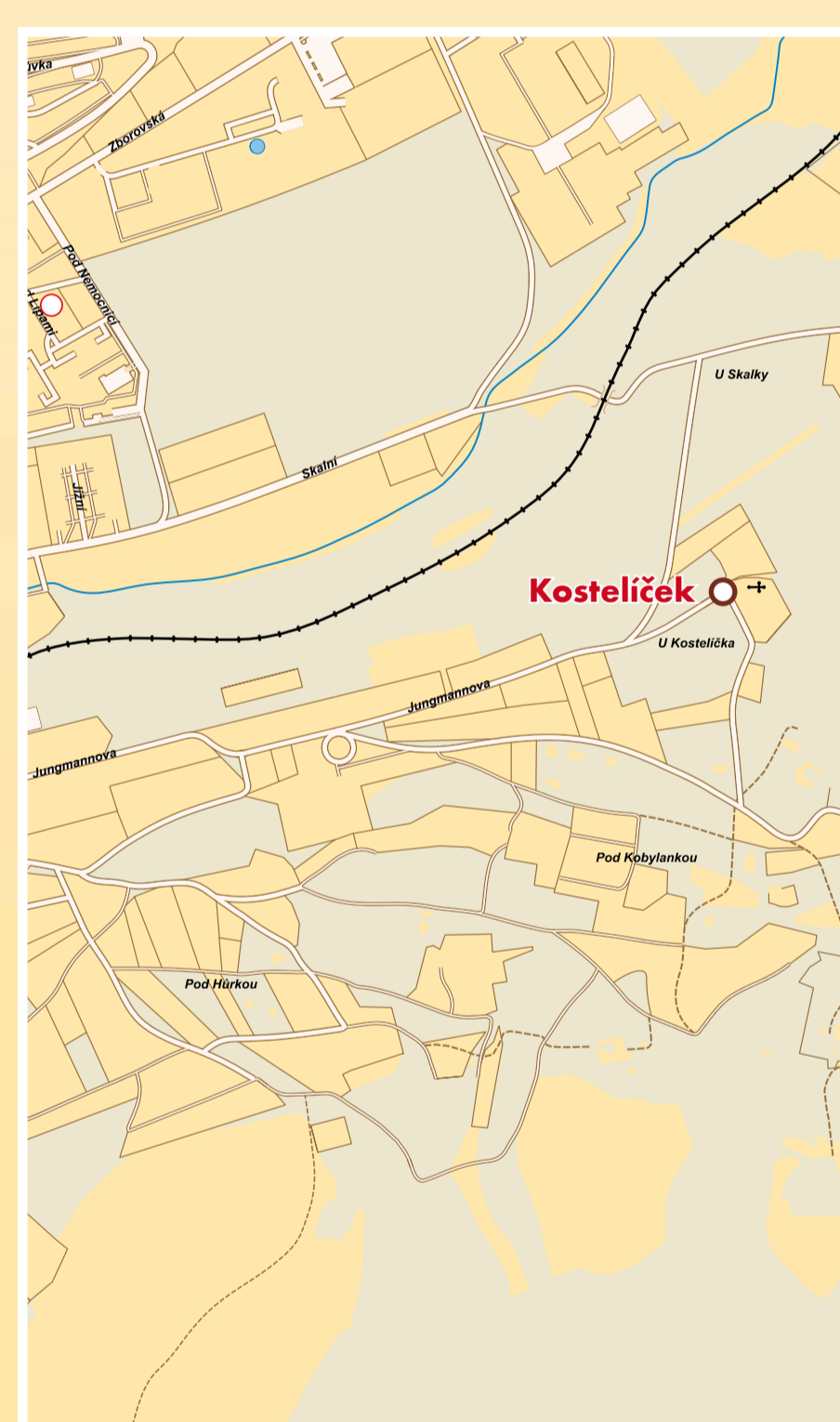
Poustevníci V letech 1686–1707 se zde poustevnickému životu věnoval kapucínský mnich Havel, jenž dříve býval v Hranicích křeččovským mistrem. Po jeho smrti obnovil poustevnu polský kněz Šebestián Srzemský z Krakova, který se původně léčil v nedalekých teplických lázních. Ten v roce 1738 vystavěl okolo hřbitova křížovou cestu, zemřel roku 1766 a byl pohřben v Kostelíčku, kde se dodnes nachází jeho náhrobek. V roce 1767 zde žil poustevník Václav Ďura a po něm tři laičtí mniši – Pavel, Antonín († 1784) a Felix. S nimi poustevnická tradice na Hranicku na konci 18. století mizí.

Hřbitov Hřbitov u Kostelíčka existoval již na konci 15. století, kdy zde byli pochováni příslušníci hranické jednoty bratrské. Dochované nejstarší náhrobky pocházejí z druhé poloviny 19. století [8]. Umělecky nejhodnotnější náhrobky zdobí hroby Klementiny Geislerové s andělem (1864, č. 364–366, dnes rodina Kohoutova) [5], Josefa Ochmana se ženou obklopenou dětmi (60. léta 19. století, č. 143), Antonína Kunze s truchlící ženou a portrétní plaketou (1910, č. 271–274) [7], Prokopa Zapletala s dvojportrétem (1920, č. 174–175) a Václava Jonáše s figurou atleta (1925, č. 172) [6]. Sochy na hřbitově představují Kalvárii (Kristus s matkou Marií a učedníkem Janem) z roku 1786, sv. Cyrila a sv. Metoděje z roku 1885 a novodobou sochu sv. Terezie z Lisieux.

Zajímavosti Před vchodem do kostela stojí kamenný sloupek na almužnu z roku 1689 • Ve výklenku za kaplí sv. Antonína můžeme v omítce vidět jména těch, kteří opravovali ohradní zeď hřbitova v roce 1929. Ve výklenku byl poté umístěn obraz poustevníka Jurika, namalovaný akad. malířem Hrdličkou na „impregnovaném americkém dřevě“. Dnes je umístěn v interiéru Kostelíčka. • K ohradní zdi je přistavěno čtrnáct kaplí křížové cesty, jsou v nich umístěny

dřevořezby z roku 1884, které zachycují obrazy z Ježíšova ukřižování [11]. Příběh začíná za bývalým domem kostelníka vlevo od vstupní brány a pokračuje ve směru hodinových ručiček [12]. • Křížovou cestu doplňuje v jihovýchodní rohu hřbitova kaple za duše v očistci. Za ní jsou patrné zbytky márnice. • V průčelí Kostelíčka se ve výklenku nachází socha Panny Marie, umístěná až do roku 1729 na hranickém náměstí. V roce 1988 byla původní socha nahrazena umělohmotnou kopií.

Text / Text: Jiří J. K. Nebeský
Foto / Photo: Milan Mráz [4] [6] [7] [9] [10] [11] [12], Karol Roder [5] [8], Jiří Neced [3], Radomil Klouza [2]
Sbírka / Collection: Milan Králík [1]
Grafika / Graphics: Jan Machovský, info@machovsky.cz, www.machovsky.cz

A small church below forest The ancillary Church of the Birth of the Virgin Mary is generally referred to as Kostelíček (“A small church”); in the 19th century the name “Kostelíček pod lesem” (“A small church below forest”) used to be used more often [1]. Little is known about its beginnings. As the local tradition goes, it was built by the owner of Hranice, the Rajhrad monk Jurik († 1209). However, the first written record of “a small white church in front of the town” dates back to 1492. In 1595 the church was replaced by a larger construction, which is still standing there even today. It is a Late Gothic single-nave building with a polygonal choir; the sacristy was added in 1781. Due to lime mining in a nearby quarry called Skalka for decades the statics of Kostelíček had been disturbed and during the last overhaul in 1987–1988 the whole building was supported with steel cable [3].

Our Lady of Hranice Kostelíček was the centre of the local sect of the Our Lady of Hranice – a 114 cm tall sacred statue from lime wood, made in the second half of the 15th century [2]. Pilgrimages made to this statue survived even the inclination of the Hranice inhabitants to the Protestant reformation, which denied the Marian sect in the Catholic form. Kostelíček witnessed the

greatest influence of the Our Lady of Hranice sect at the end of the 17th century and beginning of the 18th century, however it has never achieved the importance of great Baroque pilgrimage sites in Moravia. In his autobiography, the Hranice writer Josef H. A. Gallaš describes what the piety was like. When he was born in 1756, the midwife cut off the umbilical cord incorrectly, so “a very painful ulcer formed on that place, not wanting to heal for full six weeks, sucking out my physical strength to such an extent that my parents doubted I would survive and promised me to the Mother of God in front of her picture (statue) at Kostelíček pod lesem. Thanks to her intercession the ulcer healed soon and in addition my physical strength was increasing so obviously, as my father used to tell me, that they all marveled at it very much.” Whenever I was ill, my parents proceeded in the same way: “I was not too forced to use medicine; what I know is that my parents had promised me to Our Lady, and when I recovered, they would sacrifice a candle at the Kostelíček pod lesem.” As Baroque piety changed at the end of the 18th century, the sect of Our Lady of Hranice receded until it completely disappeared. The sacred statue used to stand on a side altar where now is an altar with a picture of St. Anthony of Padua [4]. In 1953 the statue was moved

to the Hranice parish church and today it is in the depository of the Olomouc Archdiocese.

Site Kostelíček is a part of a sacral site located at the base of the Hluzovský Hill. Apart from Kostelíček it includes mainly the St. Anthony of Padua Chapel, appearing for the first time in historical records in 1658. However, the record speaks already about a repair, not construction [9]. But as early as in 1786 the chapel was deconsecrated within Franz Josef’s reforms and subsequently, it was used to store gun powder. In 1824 it was repaired and restored to its original liturgical purpose thanks to a handful of Hranice citizens [10]. Behind the chapel there used to be a cave where the local ascetics lived.

Ascetics From 1686 to 1707 a Capuchin monk Havel, a former Hranice tailor, lived an ascetic life in this location. Following his death, the hermitage was restored by a Polish priest Šebestián Srzemský of Krakow, who originally sought treatment in the nearby Teplice spa. In 1738 the priest built Stations of the Cross around the cemetery, in 1766 he died and was buried in Kostelíček, where his tombstone can be found even today. In 1767 an ascetic Václav

Ďura lived here, followed by three lay monks – Pavel, Antonín († 1784), and Felix. With them the tradition of ascetics in Hranice vanished at the end of the 18th century.

Cemetery The cemetery at Kostelíček already existed at the end of the 15th century when members of the Hranice Unity of the Brethren were buried here. The oldest preserved tombstones date to the second half of the 19th century [8]. The most artistically valuable tombstones decorate the graves of Klementina Geislerová – an angel (1864, No. 364–366, the present Kohout family grave) [5], Josef Ochman – a woman surrounded with children (1860s, No. 143), Antonín Kunz with a grieving woman and a portrait plaque (1910, No. 271–274) [7], Prokop Zapletal – a double portrait (1920, no. 174–175), and Václav Jonáš – a figure of an athlete (1925, No. 172) [6]. The statues on the cemetery represent the Calvary (Christ with mother Mary and disciple John) from 1786, St. Cyril and Methodius from 1885, and a modern statue of St. Theresa of Lisieux.

Interesting Facts In front of the entrance to the church there is a stone alms column from 1689 • In an alcove behind the

St. Anthony Chapel the plaster bears the names of people who repaired the cemetery fence in 1929. Later, a picture of the ascetic Jurik painted by academic artist Alois Hrdlička on “impregnated American wood” was placed here. Today, it is inside Kostelíček. • Fourteen chapels of the Stations of the Cross stand along the fence, holding woodcuts from 1884 which depict scenes from the crucifixion of Jesus [11]. The story starts behind the former house of the sexton, on the left from the entrance gate, and continues clockwise [12]. • In the south-east corner of the cemetery, the Stations of the Cross are complemented with a chapel dedicated to souls in purgatory. Behind it, remnants of a charnel house are to be found. • In the facade of Kostelíček an alcove holds a statue of the Virgin Mary, which stood on the Hranice square until 1729. In 1988 the original statue was replaced with a plastic copy.

ZA KRÁSAMÍ MĚSTSKÉ PAMÁTKOVÉ ZÓNY HRANICE

Evropská unie
Evropský fond pro regionální rozvoj
Partner pro váš rozvoj

ROP
Střední Morava

www.hranicka.eu / www.mic.hranet.cz / tel: +420 581 637 479